

1 Jakie są koszty postępowania sądowego i kto je zazwyczaj ponosi?

Ogólnie rzecz biorąc, koszty ponoszą Skarb Państwa, strony postępowania i osoby biorące udział w postępowaniu (są to głównie koszty przeprowadzenia dowodów). Koszty te pełnią dwojaką funkcję: prewencyjną i represyjną.

Kodeks postępowania cywilnego (Občanský soudní řád, OSŘ) zawiera wykaz przykładowych kosztów, które strony mogą ponieść w postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych. Wspomniane koszty to wydatki pieniężne poniesione przez strony i ich pełnomocników (np. koszty dojazdów, wyżywienia i zakwaterowania); opłaty sądowe; dochody utracone przez strony i ich pełnomocników procesowych; koszty przeprowadzenia dowodów (np. koszty przeprowadzenia dowodu z opinii świadków i biegłych); wynagrodzenie i wydatki pieniężne notariusza pełniącego funkcję komisarza sądowego; wynagrodzenie i wydatki pieniężne zarządcy spadku; koszty tłumaczenia ustnego; wynagrodzenie z tytułu zastępstwa procesowego, jeżeli pełnomocnik jest adwokatem, notariuszem lub rzecznikiem patentowym. Koszty mogą również obejmować zwrot podatku od wartości dodanej lub wynagrodzenia mediatora. Wykaz ten nie jest jednak wyczerpujący. Dlatego też inne koszty poniesione przez stronę bezpośrednio w związku z postępowaniem sądowym mogą również zostać uznane za koszty postępowania.

Co do zasady strony są zobowiązane do pokrycia kosztów, które poniosły osobiście, oraz kosztów poniesionych przez ich pełnomocników. W przypadku wyznaczenia adwokata w charakterze pełnomocnika lub przedstawiciela strony wydatki pieniężne adwokata i jego wynagrodzenie z tytułu zastępstwa procesowego pokrywa Skarb Państwa; w stosownych przypadkach Skarb Państwa zwraca również uiszczony podatek od wartości dodanej.

Kwestie związane z uiszczaniem opłat sądowych regulują szczegółowo przepisy ustawy o opłatach sądowych. W toku zwykłego postępowania kontradyktoryjnego opłatę sądową uiszcza z reguły powód. Ustawa określa również, które postępowania sądowe są zwolnione z opłat sądowych (np. postępowania w sprawach dotyczących pieczy, postępowania dotyczące opieki sądowej nad małoletnimi, postępowania w przedmiocie przysposobienia, postępowania dotyczące wzajemnych zobowiązań alimentacyjnych między dziećmi a rodzicami, postępowania spadkowe w pierwszej instancji, postępowania dotyczące zdolności do czynności prawnych).

W tym kontekście należy rozróżnić obowiązek pokrycia kosztów postępowania i obowiązek zwrotu tych kosztów. Strona postępowania pokrywa koszty postępowania, w szczególności w jego toku, w miarę ich naliczania; w tym przypadku obowiązuje zasada interesu prawnego (koszty ponosi osoba dokonująca czynności procesowej lub osoba, w której interesie dana czynność jest dokonywana). Zwrot kosztów postępowania jest możliwy wyłącznie po pokryciu tych kosztów. Sąd zarządza zwrot kosztów na mocy postanowienia wydanego na podstawie zasady powodzenia powództwa lub zasady winy. Jeżeli w sprawie wystąpiły przesłanki uzasadniające szczególne traktowanie, sąd może skorzystać ze swobody uznania przy wydawaniu postanowienia w przedmiocie kosztów postępowania i może odstąpić od zasądzenia zwrotu kosztów na rzecz strony w całości albo w części. Uprawnienie to pełni funkcję zabezpieczenia chroniącego przed nadmiernie dotkliwymi skutkami zastosowania zasady powodzenia powództwa i zasady winy.

2 Na czym polega pomoc prawna?

Jedną z podstawowych zasad postępowania cywilnego jest zasada równości, którą zabezpiecza m.in. prawo do pomocy prawnej. Prawo do pomocy prawnej przysługuje stronom wszystkich postępowań od chwili ich wszczęcia.

Zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego (OSŘ) za pomoc prawną w postępowaniu sądowym w sprawie cywilnej można uznać następujące czynności:

wyznaczenie pełnomocnika na wniosek strony (§ 30 ust. 1 OSŘ);

wyznaczenie adwokata, jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia ochrony interesów strony lub jeżeli skorzystanie z usług zastępstwa procesowego świadczonych przez adwokata jest konieczne z uwagi na specyfikę danego rodzaju postępowania (§ 30 ust. 2 OSŘ);

częściowe lub całkowite zwolnienie stron z opłat sądowych (§ 138 OSŘ).

Dodatkowo spoczywający na sędzię obowiązek pouczenia stron również można uznać za pomoc prawną udzielaną stronom postępowania.

Pomoc prawna świadczona przez Czeską Izbę Adwokacką (Česká advokátní komora) stanowi odrębną kategorię pomocy prawnej. Pomoc ta została zdefiniowana w ustawie o adwokaturze. Zgodnie z przepisami tej ustawy każdy, kto nie spełnia warunków niezbędnych do tego, by sąd wyznaczył adwokata pełniącego funkcję jego zastępcy procesowego, i każdy, kto nie jest w stanie zapewnić sobie możliwości korzystania z usług prawnych w inny sposób, ma prawo zwrócić się do Czeskiej Izby Adwokackiej o wyznaczenie adwokata, który udzieli mu porady prawnej lub będzie świadczył usługi prawne na jego rzecz. Tym samym wnioskodawca jest upoważniony do skorzystania z bezpłatnej pomocy prawnej, o ile jego średni miesięczny dochód w okresie sześciu miesięcy kalendarzowych poprzedzających złożenie wniosku nie przekracza trzykrotności minimalnych środków utrzymania przypadających na wnioskodawcę lub grupę osób poddawanych ocenie wspólnie z wnioskodawcą zgodnie z przepisami ustawy regulującej kwestie związane z minimalnymi środkami utrzymania i płacą minimalną oraz o ile wnioskodawca nie korzysta z usług zastępstwa procesowego świadczonych przez adwokata lub inną osobę upoważnioną do świadczenia usług prawnych w sprawie, w związku z którą ubiega się on o pomoc prawną (zgodnie z § 2 ust. 2 lit. a) ustawy o adwokaturze).

Jeżeli wnioskodawca spełnia powyższe warunki, będzie uprawniony do bezpłatnej pomocy prawnej w wymiarze od co najmniej 30 minut do maksymalnie 120 minut w każdym roku kalendarzowym.

Jednocześnie w ustawie o adwokaturze przewidziano możliwość udzielenia jednorazowej pomocy prawnej na rzecz nieokreślonej liczby osób przebywających w ośrodkach detencyjnych dla obywateli państw trzecich zgodnie z przepisami ustawy regulującej kwestie związane z pobytem cudzoziemców w Republice Czeskiej lub w ośrodku recepcyjnym zgodnie z ustawą o azylu, na wniosek podmiotu zarządzającego tym ośrodkiem.

Zgodnie z ustawą o adwokaturze wnioskodawca może również wystąpić o pomoc prawną, jeżeli jest to uzasadnione w świetle uzyskiwanych przez niego dochodów i jego sytuacji materialnej.

3 Komu przysługuje pomoc prawna?

Sąd może zwolnić stronę postępowania (lub interwenienta) z opłaty sądowej na jej wniosek, jeżeli uzna to za uzasadnione, biorąc pod uwagę sytuację tej strony, i o ile wniosek nie jest arbitralny, oczywiście bezzasadny lub nie ma na celu utrudnienia przebiegu postępowania.

Zwolnienie z opłat sądowych można przyznać zarówno na rzecz osób fizycznych, jak i na rzecz osób prawnych.

Strona postępowania nie może utracić możliwości korzystania z przysługujących jej praw lub obrony tych praw przed sądem wyłącznie z uwagi na swoją niekorzystną sytuację finansową. Sąd uwzględni w szczególności ogólną sytuację finansową wnioskodawcy, kwotę opłat sądowych, prawdopodobne koszty

przeprowadzenia dowodów oraz charakter roszczenia. W przypadku osób fizycznych sąd bierze pod uwagę ich sytuację socjalną, stan zdrowia itp. W przypadku osób prawnych i osób fizycznych będących przedsiębiorcami sąd bierze również pod uwagę charakter prowadzonej przez nie działalności gospodarczej lub innej działalności, status i strukturę ich aktywów oraz ich wypłacalność.

Wniosek, który jest oczywiście bezzasadny lub ma na celu utrudnienie przebiegu postępowania, oznacza w szczególności wniosek składany w sytuacji, gdy z okoliczności faktycznych sprawy jednoznacznie wynika, że uwzględnienie wniosku nie będzie możliwe. Wykonywanie prawa w arbitralny sposób lub utrudnianie przebiegu postępowania oznacza w szczególności wykonywanie prawa w złej wierze lub ewidentną próbę opóźnienia wykonania wyraźnie wiążącego zobowiązania.

Jeżeli strona spełnia warunki zwolnienia z opłat sądowych i jeżeli jest to konieczne do ochrony jej interesów, sąd wyznaczy pełnomocnika na jej wniosek. Prawo do korzystania z usług pełnomocnika wyznaczonego przez sąd nie przysługuje jednak stronie z urzędu, jeżeli zwolnienie z opłat sądowych w odniesieniu do postępowania lub strony postępowania wynika z przepisów (tj. ustawy o opłatach sądowych). Przedstawione powyżej warunki zwolnienia z opłat sądowych przewidziane w kodeksie postępowania cywilnego muszą zostać spełnione nawet w takich przypadkach. Adwokat zostanie wyznaczony na pełnomocnika strony, jeżeli będzie to konieczne do ochrony jej interesów lub jeżeli korzystanie z usług zastępstwa procesowego świadczonych przez adwokata (lub notariusza) jest obowiązkowe w toku konkretnego postępowania.

Strony nie można zobowiązać do wniesienia zaliczki na poczet kosztów przeprowadzenia dowodów, które sama przekazała lub których przeprowadzenie zarządził sąd na podstawie okoliczności faktycznych, na które powołała się strona (lub na które powołano się w interesie strony, § 141 ust. 1 OSŘ); podobnie strona nie może zostać zobowiązana do zwrotu kosztów poniesionych przez państwo (§ 148 ust. 1 OSŘ). Kwoty na pokrycie wydatków pieniężnych i wynagrodzenie z tytułu usług zastępstwa procesowego uiszcza się na rzecz adwokata wyznaczonego przez państwo.

Strona może złożyć wniosek o zwolnienie z opłat sądowych w chwili wniesienia pozwu (pisma wszczynającego postępowanie) lub w dowolnej chwili w toku postępowania przed wydaniem prawomocnego orzeczenia przez sąd. Sąd może wyznaczyć pełnomocnika przed wszczęciem postępowania, jeżeli przyszła strona postępowania zamierza wytoczyć powództwo przy wsparciu takiego pełnomocnika.

Sąd orzeka w przedmiocie wniosku o zwolnienie z opłat sądowych, wydając postanowienie, na które przysługuje zażalenie.

Jeżeli sąd oddali wniosek o wyznaczenie pełnomocnika, wnioskodawca może wystąpić o wyznaczenie adwokata przez Czeską Izbę Adwokacką. W takim przypadku wnioskodawca jest upoważniony do skorzystania z bezpłatnej pomocy prawnej, o ile jego średni miesięczny dochód w okresie sześciu miesięcy kalendarzowych poprzedzających złożenie wniosku nie przekracza trzykrotności minimalnych środków utrzymania przypadających na wnioskodawcę lub grupę osób poddawanych ocenie wspólnie z wnioskodawcą zgodnie z przepisami ustawy regulującej kwestie związane z minimalnymi środkami utrzymania i płacą minimalną oraz o ile wnioskodawca nie korzysta z usług zastępstwa procesowego świadczonych przez adwokata lub inną osobę upoważnioną do świadczenia usług prawnych w związku z którą ubiega się on o pomoc prawną (zgodnie z § 2 ust. 2 lit. a) ustawy o adwokaturze).

Wnioskodawcy przysługuje również prawo do skorzystania z usług prawnych, jeżeli jego dochody i warunki materialne to uzasadniają. Również w takim przypadku wnioskodawca zwraca się do Czeskiej Izby Adwokackiej.

4 Czy pomoc prawna przysługuje we wszystkich rodzajach postępowań?

Pomoc prawną przewidzianą w kodeksie postępowania cywilnego (OSŘ) przyspina się we wszystkich postępowaniach prowadzonych zgodnie z tym kodeksem.

Z pomocy prawnej świadczonej przez Czeską Izbę Adwokacką można również skorzystać w sytuacjach innych niż postępowania przed organami publicznymi prowadzone w formie postępowań sądowych, postępowań administracyjnych i postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym.

5 Czy istnieje odrębna procedura odnosząca się do sytuacji wyjątkowych?

Nie przewidziano żadnych szczególnych procedur, które miałyby zastosowanie w takich przypadkach.

6 Gdzie można uzyskać formularz wniosku o pomoc prawną?

Kwestie związane z formularzami reguluje instrukcja Ministerstwa Sprawiedliwości nr 4/2017 z dnia 23 października 2017 r., nr ref. 12/2017-OJD-ORG/36. Przykładowe formularze dla osób fizycznych i prawnych (oświadczenie dotyczące sytuacji osobistej, majątkowej i zarobkowej składane na potrzeby zwolnienia z opłat sądowych i wyznaczenia pełnomocnika oraz oświadczenie osoby prawnej dotyczące sytuacji majątkowej i innych istotnych okoliczności faktycznych składane na potrzeby zwolnienia z opłat sądowych i wyznaczenia pełnomocnika) są dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości Republiki Czeskiej.

Formularze na potrzeby składania wniosków o pomoc prawną udzielaną przez Czeską Izbę Adwokacką stanowią załącznik do rozporządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości Republiki Czeskiej nr 120/2018, w którym ustanowiono formularze wniosków o wyznaczenie adwokata oraz formularz wniosku o przyznanie jednorazowej pomocy prawnej. Są one dostępne na stronie internetowej Czeskiej Izby Adwokackiej.

7 Jakie dokumenty należy załączyć do wniosku o pomoc prawną?

Wszystkie dokumenty, które należy załączyć do wniosku, są wymienione w odpowiednim formularzu. Mogą one obejmować: wydane przez pracodawcę zaświadczenie o dochodach z tytułu stosunku pracy lub dochodach z tytułu stosunków innych niż stosunek pracy; ostateczne oszacowanie dochodów sporządzone przez organ podatkowy (dochód z działalności gospodarczej i innego rodzaju działalności prowadzonej na własny rachunek); ostateczną decyzję dotyczącą przyznania świadczenia lub potwierdzenie od płatnika tego świadczenia (dochód z tytułu zabezpieczenia majątkowego i społecznego) lub inne ostateczne oszacowanie płatności sporządzone przez organy administracji podatkowej (inne dochody).

8 Gdzie należy złożyć wniosek o pomoc prawną?

Wniosek o zwolnienie z opłat sądowych można wnieść do sądu prowadzącego postępowanie z udziałem strony ubiegającej się o zwolnienie z tych opłat.

Sąd pierwszej instancji orzeka w przedmiocie wniosku, nawet jeżeli dotyczy on zwolnienia z kosztów postępowania, w odniesieniu do którego wniesiono już środek zaskarżenia.

Wnioskodawca może złożyć wniosek o wyznaczenie adwokata przez Czeską Izbę Adwokacką:

w formie pisemnej, przesyłając go na adres Czeskiej Izby Adwokackiej, oddział w Brnie, nám. Svobody 84/15, 602 00 Brno lub w formie elektronicznej opatrzonej uwierzytelnionym podpisem elektronicznym, przesyłając go na adres epodatelna@cak.cz pozostawiając go w skrzynce danych Czeskiej Izby Adwokackiej – numer identyfikacyjny skrzynki danych to n69admd.

9 W jaki sposób można się dowiedzieć o zakwalifikowaniu do uzyskania pomocy prawnej?

Zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego (§ 5 OSŘ) na sądach spoczywa ogólny obowiązek pouczenia stron, tj. przekazania im informacji na temat ich praw i obowiązków procesowych. Sąd ma obowiązek poinformować stronę o przysługującym jej prawie do wystąpienia z wnioskiem o zwolnienie z opłat sądowych lub wyznaczenie pełnomocnika.

10 Co należy zrobić w razie zakwalifikowania się do uzyskania pomocy prawnej?

Zob. odpowiedź na pytanie: Czy przysługuje mi pomoc prawna?

11 Kto wybiera adwokata lub radcę prawnego dla osoby, której przyznano pomoc prawną?

Decyzję o wyznaczeniu pełnomocnika podejmuje sąd na podstawie wniosku złożonego przez stronę. Jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia ochrony interesów strony lub jeżeli skorzystanie z usług zastępstwa procesowego świadczonych przez adwokata lub notariusza jest konieczne z uwagi na specyfikę

danego rodzaju postępowania, sąd wyznacza adwokata i powierza mu pełnienie funkcji pełnomocnika. Sąd wyznacza konkretnego adwokata, który jest zobowiązany do świadczenia usług prawnych, chyba że powoła się na przesłankę prawną uzasadniającą odmowę świadczenia takich usług (np. konflikt interesów).

Za rozpatrywanie wniosków o pomoc prawną wnoszonych do Czeskiej Izby Adwokackiej odpowiada prezes tej izby. Prezes Czeskiej Izby Adwokackiej powierzył obowiązek reprezentowania go w tym zakresie dyrektorowi oddziału Czeskiej Izby Adwokackiej w Brnie.

Na potrzeby wyznaczania adwokatów Czeska Izba Adwokacka prowadzi wykaz adwokatów, którzy zgodzili się świadczyć opisane powyżej usługi pomocy prawnej. Przy wyznaczaniu adwokata odpowiedzialnego za świadczenie tego rodzaju usług prawnych Czeska Izba Adwokacka ma obowiązek zapewnić wyznaczanie adwokatów w sprawiedliwy sposób, stosownie do charakteru i stopnia złożoności sprawy.

12 Czy pomoc prawna obejmuje wszystkie koszty postępowania?

Zob. odpowiedź na pytanie: Ile wynoszą koszty postępowania sądowego i kto je zazwyczaj ponosi?

Wnioskodawca ma obowiązek uiścić opłatę w wysokości 100 koron czeskich na rzecz Czeskiej Izby Adwokackiej za rozpoznanie wniosku o pomoc prawną udzielaną przez tę izbę. Z obowiązku wniesienia tej opłaty zwolnieni są posiadacze kart zaświadczających o poważnej niepełnosprawności (ZTP) lub o poważnej niepełnosprawności wymagającej specjalistycznej opieki (ZTP/P) lub osoby pobierające świadczenia z uwagi na trudną sytuację materialną.

13 Kto ponosi pozostałe koszty w razie zakwalifikowania się do uzyskania częściowej pomocy prawnej?

Sąd może również przyznać wyłącznie częściowe zwolnienie z opłat sądowych lub zwolnić stronę z takich opłat wyłącznie w odniesieniu do części postępowania (np. wyłącznie w ramach postępowania w pierwszej instancji); sąd może również zwolnić stronę wyłącznie z określonych opłat sądowych. Strona ma obowiązek pokryć pozostałą część opłat sądowych.

W przypadku wyznaczenia adwokata w charakterze pełnomocnika lub przedstawiciela strony wydatki pieniężne adwokata i jego wynagrodzenie z tytułu zastępstwa procesowego pokrywa Skarb Państwa; w stosownych przypadkach Skarb Państwa zwraca również uiszczony podatek od wartości dodanej.

14 Czy pomoc prawna obejmuje również koszty odwołań?

O ile sąd nie postanowi inaczej, zwolnienie z opłat sądowych obowiązuje przez cały czas trwania postępowania, tj. do chwili wydania prawomocnego orzeczenia rozstrzygającego co do istoty sprawy. Zwolnienie z opłat sądowych obejmuje zarówno postępowanie w pierwszej instancji, jak i postępowanie odwoławcze (zwykły środek zaskarżenia). Postępowania w przedmiocie nadzwyczajnych środków zaskarżenia (skarga rewizyjna, skarga o wznowienie postępowania, skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia) nie są jednak z urzędu objęte takim zwolnieniem. W takim przypadku strona może złożyć nowy wniosek o zwolnienie z opłat sądowych.

15 Czy pomoc prawna może zostać cofnięta przed zakończeniem postępowania (lub nawet odwołana po zakończeniu postępowania)?

Sąd cofnie zwolnienie z opłat sądowych, jeżeli sytuacja strony zmieni się w taki sposób, że zwolnienie nie będzie już uzasadnione, lub jeżeli sąd stwierdzi, że faktyczna sytuacja strony nie uzasadniała objęcia jej zwolnieniem już w chwili, w której pierwotnie udzielono jej zwolnienia. Tego rodzaju środek obowiązuje z mocą wsteczną wyłącznie w przypadku, gdy sąd wyraźnie tak postanowi. Sąd może cofnąć zwolnienie z opłat sądowych wyłącznie do chwili wydania prawomocnego orzeczenia w sprawie.

Sama zmiana przepisów dotyczących oceny sytuacji wnioskodawcy lub zmiana opinii sądu w kwestii tego, czy wniosek jest arbitralny, oczywiście bezzasadny lub czy ma na celu utrudnienie postępowania, nie jest jednak wystarczającą przesłanką do cofnięcia zwolnienia z opłat sądowych.

W przypadku gdy pomocy prawnej udziela Czeska Izba Adwokacka, cofnie ona wyznaczenie adwokata, jeżeli w toku świadczenia usług prawnych w danej sprawie okaże się, że dochody i sytuacja majątkowa klienta nie uzasadniają świadczenia tego rodzaju usług prawnych na jego rzecz.

Izba cofnie również wyznaczenie adwokata, jeżeli w toku świadczenia przez niego usług prawnych w sprawie okaże się, że dochody i sytuacja finansowa klienta zmieniły się w taki sposób, że dalsze świadczenie usług prawnych przestało być uzasadnione; izba cofnie wyznaczenie adwokata z chwilą zmiany sytuacji klienta. Nawet w takim przypadku adwokat ma obowiązek dokonywać wszelkich pilnych czynności przez okres 15 dni od dnia cofnięcia wyznaczenia, aby nie dopuścić do naruszenia praw lub prawnie uzasadnionych interesów klienta. Zasada ta nie obowiązuje, jeżeli klient poinformuje adwokata na piśmie, że nie oczekuje od niego wywiązania się z tego obowiązku.

16 Czy można zaskarżyć odmowę udzielenia pomocy prawnej?

O uwzględnieniu wniosku o zwolnienie z opłat sądowych lub o cofnięciu takiego zwolnienia orzeka sąd w drodze postanowienia. Na postanowienie służy zażalenie, chyba że wydał je w pierwszej instancji sąd odwoławczy – w takim przypadku jest ono prawomocne.

Decyzję w sprawie wyznaczenia adwokata w postępowaniu administracyjnym przez Czeską Izbę Adwokacką wydaje prezes Czeskiej Izby Adwokackiej (lub dyrektor oddziału Czeskiej Izby Adwokackiej w Brnie upoważniony do działania w jego imieniu). Od tej decyzji przysługuje odwołanie.

Ostatnia aktualizacja: 23/06/2021

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.